

СТАНОВИЩЕ

Върху дисертация на тема: „The concept of “prototype” and “family resemblance” in cognitive semantics (an experimental study), за получаване на образователната и научна степен „доктор по психология“.

Автор: Theodora Papadopoulou

Член на журито: проф. Людмил Мавлов, д.н.

Основната цел на дисертационната разработка е да се провери експериментално теорията за концептуалните прототипи при изграждането на когнитивната семантика. Най-напред дисертантката разглежда подробно различните лингвистични и психологични концепции и модели за изясняване на семантичната категоризация и нейното паметово структуриране.

В крайна сметка, тя отдава предпочитание на вече класическата идея, развита от Елеанор Рош (Eleanor Rosch) още през 1973 г., върху категоризацията на цветове, а през 1975 г. разширена върху различни други категории от реални обекти (напр. птици, плодове, коли и др.). Според Рош, отначало се изгражда базисно равнище на всяка отделна категория, която представя най-типичния, „усреднен“ и общоприет член на категорията. Такива най-представителни членове на дадена категория са наречени прототипни членове или прототипи. Към тях по-късно се добавят надстроени, обобщаващи понятия (superordinate), и подстроени, по-редки и по-малко типични (subordinate) членове на същата категория. Както посочват Hatch и Brown (1995) в подкрепа на теорията, този най-типичен представител на определено по-общо понятие, бива категоризиран по-ефективно от другите му членове, научава се най-напред от децата, и се назовава на първо място, когато се изисква даване на примери от съответния общ концепт.

Изхождайки от посочения теоретичен модел, дисертантката провежда един експеримент върху две групи изследвани лица – 36 студенти, изучаващи английски език, и 36 нативни носители на този език, като те трябва да посочат по един типичен представител от петнадесет различни понятийни (superordinate) предметни категории. В един втори експеримент, две аналогични групи от по 10 студенти трябва да ранжират по скала от 1 до 10 степента на типичност на шест члена от всяка категория, получени при първия експеримент. От тях три включват най-популярните (т.е. най-често посочваните) и три – най-малко популярните (т.е. най-рядко посочвани) членове. Чрез този експеримент дисертантката цели да провери дали надстроените и подстроените членове на категорията, които са усвоени по-късно, се задържат по-зле в паметта. Нейната хипотеза предполага, че нативните и чуждоезичните студенти ще показват сходни прототипни ефекти при някои категории, но чуждоезичните ще демонстрират

по-голямо разнообразие от прототипи, като влияние ще оказват също и културални географски фактори.

Получените резултати са логични и донякъде очаквани, като всъщност потвърждават и хипотезите на докторантката. Наблюдават се и някои интересни различия между двете групи. Така, в някои категории (напр. птици, дървета) нативните студенти демонстрират по-голямо разнообразие от подстроени членове, което отразява по-слабото познаване на по-рядко употребяваните категории при чуждоезичните студенти. И обратно, за други категории (напр. алкохолни напитки, спортни игри) чуждоезичните студенти дават много по-разнообразни ефекти, повлияни от различията в техните културални и географски предпочитания за типичност.

Като цяло, дисертацията притежава редица достойнства, на които ще се спра на кратко.

1. Литературният обзор върху разработваният проблем е богат, разностранен и твърде информативен, като неговият обseg и обем донякъде дори надхвърля конкретните цели и задачи, поставени от собственото проучване.
2. Изложението на торетичната рамка и на собствените изследвания е написано ясно и интелигентно, с хубав стил и език, което го прави полезно за читателите, които искат да се запознаят с историята и развитието на когнитивната семантика и лингвистика.
3. Разумно и полезно е решението да се провери развитието на базисни равнища и последващи членове на категориите при нативни и при изучаващи английския език лица. Това позволява да се оценят факторите, които влияят върху първичното и вторичното изграждане както на категориалните прототипи, така и на по-късно изградените членове на категориите.
4. Методичните подходи при двата експеримента са подходящо подбрани за валидизиране на очакваните резултати, и за последващ количествен психометричен анализ и скалиране.
5. Получени са интересни и убедителни резултати както за валидизирани на изходните теоретични концепции, така и за специфичното изграждане на прототипните ефекти, при нативно и вторично усвояване на езиковата семантика, и при културални и географски различия между изследваните лица.
6. Дисертантката основателно посочва като ограничение на универсалността на прототипната теория фактът, че базисното равнище се повлиява от разнообразни фактори – характеристика на категорията, специфични интереси на индивидите, ниво на образование, етнокултурална среда и пр.
7. Накрая, достойнство на дисертантката е, че тя добросъвестно изтъква като недостатъци на нейните проучвания ограничения брой на изследваните лица, както и необходимостта да се отчитат индивидуалните им предпочитания при формирането на

прототипите. Статистическият анализ на резултатите също би могъл да бъде допълнително прецизиран и детайлизиран.

В заключение, представената дисертация е разумно планирана и коректно изпълнена. Получени са интересни резултати, които допринасят за уточняване на предимствата и ограниченията на прототипната теория за разкриване процесите на изграждане на семантичните категории. Изложението на разработката е написано интелигентно и ясно, с хубав стил и език. Считаю, че с направения обстоен теоретичен анализ на проблематиката и с експерименталните проучвания в своя дисертационен труд Теодора Пападопулу заслужава да й бъде присъдена образователната и научна степен „доктор по психология“.

30.03.2015 г.

Член на журито:

